

Мачинська Наталія Ігорівна

доктор педагогічних наук, професор

завідувач кафедри початкової та дошкільної освіти

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Machynska Nataliia

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Chairperson, preschool and primary education Department

Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

ORCID: 0000-0003-0309-7074

[https://doi.org/10.60022/2\(1\)-5GF](https://doi.org/10.60022/2(1)-5GF)

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE MODERN PRESCHOOL EDUCATION SYSTEM IN UKRAINE

Анотація. У статті проаналізовано особливості реформування вітчизняної системи дошкільної освіти, визначено виклики, які постали перед системою дошкільної освіти у період повномасштабного вторгнення Росії, окреслено тенденції розвитку сучасної системи дошкільної освіти в Україні.

Автор, на основі проаналізованих нормативних документів, результатів вітчизняних досліджень виокремлює основні виклики для системи дошкільної освіти в умовах воєнного стану, зокрема: масштабні руйнування і пошкодження закладів дошкільної освіти та необхідність розширення їх мережі відповідно до потреб; створення безпечного освітнього середовища та облаштування бомбосховищ/укриттів у закладах дошкільної освіти для всіх учасників освітнього процесу; необхідність відновлення й ефективної організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану та в повоєнний період тощо.

У статті акцентовано увагу на провідних напрямках сучасних вітчизняних досліджень у контексті реформування системи дошкільної освіти. До таких напрямів автором віднесено: формування методичної компетентності педагогічних працівників системи дошкільної освіти, розроблення внутрішньої системи якості освітнього процесу у закладах дошкільної освіти, забезпечення постійного моніторингу якості освітнього процесу, впровадження інноваційних технологій в організацію освітнього процесу закладів дошкільної освіти, забезпечення реалізації принципу інтегративного підходу у системі дошкільної освіти.

На основі проаналізованих джерел у статті обґрунтовано такі тенденції розвитку системи дошкільної освіти в Україні: загальне розширення мережі закладів дошкільної освіти; пріоритетне створення повноцінних закладів дошкільної освіти; розвиток системи психолого-педагогічного супроводу розвитку особистості дитини дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти; організація інклюзивної освіти дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку; налагодження педагогічної взаємодії закладу дошкільної освіти з батьками на засадах педагогіки партнерства.

Ключові слова: система дошкільної освіти, тенденції розвитку, реформування системи, виклики перед системою дошкільної освіти.

Summary. The peculiarities of the reform of the preschool education system in Ukraine are analyzed in the article. It identifies the challenges faced by the preschool education system during the full-scale invasion of Russia, outlines the development trends of the modern preschool education system in Ukraine.

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

The author, based on the analyzed normative documents and the results of many researches, singles out the main challenges for the preschool education system in the conditions of martial law. In particular: large-scale destruction and damage to preschool education institutions and the need to expand their network according to demand. The creation of a safe educational environment and arrangement of bombing shelters in preschool education institutions for all participants of the educational process is important. Moreover, it is necessary to remember about the need to restore and effectively organize the educational process in preschool education institutions under martial law and in the post-war period, etc.

The article focuses on the leading directions of modern research in the context of reforming the preschool education system. Mainly: the formation of methodological competence of pedagogical workers of the preschool education system, the development of an internal quality system of the educational process in preschool education institutions, ensuring the constant monitoring of the quality of the educational process, the introduction of innovative technologies in the organization of the educational process of preschool education institutions, ensuring the implementation of the principle of an integrative approach in system of preschool education are referred to by the author.

Based on the analyzed sources, the article substantiates the trends in the development of the preschool education system in Ukraine. They are: general expansion of the network of preschool education institutions; priority creation of full-fledged preschool education institutions; development of a system of psychological and pedagogical support for the development of the personality of a preschool child in the conditions of a preschool education institution.

It is essential to organize inclusive education of preschoolers who need correction of psychophysical development, to establish pedagogical interaction of the preschool education institution with parents based on partnership pedagogy.

Key words: preschool education system, development trends, reforming the system, challenges to the preschool education system.

Постановка проблеми. Серед важливих нормативних документів, які слугують орієнтиром реформування системи педагогічної освіти в Україні, доцільно проаналізувати положення Педагогічної Конституції Європи — стратегічного документу розвитку педагогічної освіти у європейських країнах, де обґрунтовано та виокремлено принципи і методологію філософії та політики процесу професійної підготовки нового вчителя для об'єднаної Європи ХХІ ст. на основі ухвалення Загальними зборами Асоціації ректорів педагогічних університетів Європи. Документ пропонує напрями узгодженої міжнародної політики в галузі педагогічної освіти, визначає принципи формування, організації і діяльності ключових ланок загального механізму підготовки педагогічних кадрів з метою підвищення її якості, спрямовує педагогічну діяльність, сприяє розвитку партнерства країн в системі педагогічної освіти європейського простору (Педагогічна Конституція Європи, 2013).

Питання розвитку дошкільної освіти (ДО) стало пріоритетним в діяльності Уряду України. Президентом України визначено завдання кардинально змінити ситуацію саме у дошкільній освіті. Відтак протягом останніх років система ДО в Україні підлягає суттєвому реформуванню. З цієї метою Європейською дослідницькою асоціацією за підтримки Освітньої програми Міжнародного фонду «Відродження» було проведено польовий етап дослідження стану дошкільної освіти «Дошкільна освіта в Україні: злет чи падіння?». Згідно інформації від авторів дослідження у ньому було висвітлено теорію та практику сучасної (ДО), зіставлено

офіційну позицію профільних відомств із реальним досвідом освітян і батьків дошкільнят, запропоновано шляхи виходу з ситуації, що склалася в дошкільній освіті. Крім того, представлено досвід реформ цієї галузі в пострадянських країнах (Комплексне дослідження, 2013, С. 5).

Спираючись на результати дослідження, у 2020 році було запропоновано Концепцію освіти дітей раннього та дошкільного віку, де визначено провідні положення вітчизняної освітньої політики у питаннях розвитку, навчання та виховання дітей раннього та дошкільного віку, зокрема:

- доступність системи ДО для кожної дитини;
- забезпечення умов для реалізації здібностей, інтересів, потреб і всебічного розвитку дитини;
- єдність розвитку, виховання та навчання дітей;
- поєднання сімейного і суспільного виховання;
- єдність виховного впливу сім'ї та суб'єкта освітньої діяльності;
- наступність дошкільної та початкової освіти;
- світський характер освіти у державних і комунальних закладах освіти;
- дитиноцентризм та особистісно-орієнтований підхід до розвитку дитини;
- відповідність змісту, рівня й обсягу освіти дітей раннього та дошкільного віку особливостям розвитку та стану здоров'я дитини (Концепція освіти, 2020, с. 7–8).

Основними викликами для системи ДО в умовах воєнного стану є:

1. Масштабні руйнування та пошкодження закладів дошкільної освіти (ЗДО) та необхідність розширення їх мережі відповідно до потреб.

2. Створення безпечного освітнього середовища та облаштування бомбосховищ/укриттів у ЗДО для всіх учасників освітнього процесу.

3. Необхідність відновлення й ефективної організації освітнього процесу в ЗДО в умовах воєнного стану та в повоєнний період.

4. Вирішення питання психологічної, методичної й інформаційної підтримки всіх учасників освітнього процесу системи ДО.

5. Ризики втрати кадрового потенціалу ЗДО, зумовлені масштабним переміщенням педагогічних кадрів в умовах війни, а також проблемою оплати праці педагогів цих закладів.

6. Проблема налагодження ефективної комунікації між учасниками освітнього процесу (Освіта України, 2022, с. 44).

Мета дослідження: на основі теоретико-практичного дослідження сучасного стану системи дошкільної освіти в Україні виокремити та схарактеризувати тенденції розвитку системи дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. О. Рейпольська наголошує, що пріоритетними напрямом реформування сучасної системи ДО виступає оновлення інтегрованого змісту передшкільної освіти в контексті завдань Нової української школи (НУШ), що потребує таких моделей освітнього процесу (ігрова, проєктна, середовищна та інші) (Рейпольська, 2023). Побудова означених моделей на принципах пріоритету досвіду над інформуванням, партнерської взаємодії, активізації власних зусиль, особистісного залучення кожної дитини, діалогового формату освітнього процесу — ось орієнтований перелік завдань на найближчу перспективу реформування вітчизняної системи дошкільної освіти.

Дошкільна освіта є першою ланкою неперервної освіти, тому в сучасній національній освіті, як стверджує О. Ковшар, існує потреба в узагальненні й систематизації досвіду, вирішенні проблеми, що виникли на шляху розвитку вітчизняної дошкільної освіти, теоретичному осмисленні здобутків дошкільної освіти, традицій, тенденцій, закономірностей, що допоможе усвідомити її значення, неперервність, глибоко проникнути в її сутність, мету, зміст і форми організації (Ковшар, 2015, С. 31).

В інформаційно-аналітичному збірнику за 2022 р. зазначено, що ДО є невід’ємним складником та першим рівнем у системі безперервної освіти України, стартовою платформою особистісного розвитку дитини. Завданнями дошкільної освіти є:

- насамперед збереження життя в умовах воєнного стану, зміцнення фізичного, психічного й духовного здоров’я дитини;
- виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення й довкілля;

- формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду;
- виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти, забезпечення соціальної адаптації та готовності продовжувати освіту;
- здійснення соціально-педагогічного патронату сім’ї (Освіта України в умовах воєнного стану, 2022, С. 44).

Одним з ефективних шляхів оновлення змісту і методів навчання в сучасних ЗДО є інтеграція. За допомогою впровадження її в роботу, як стверджує Т. Верхогляд, створюється можливість вийти за межі самодостатньої функціональної ролі його окремих складових. У процесі інтегрованих занять у дітей-дошкільників формуються якісно нові знання, які характеризуються вищим рівнем осмислення, динамічністю застосування в нових ситуаціях, підвищенням їх дієвості й системності (Верхогляд, 2020, С.45).

Л. Козак та І. Швидка виокремлюють якість ДО як один із провідних напрямів реформування системи ДО. Дослідниці зазначають, що якість дошкільної освіти — це цілісна характеристика системи як першої ланки освіти з боку її відповідності потребам зростаючої особистості, сім’ї як споживачів соціальних послуг і держави як соціального замовника, що характеризується сукупністю властивостей та мірою корисності, які зумовлюють її здатність повно задовольняти особисті та суспільні потреби (Козак, Швидка, 2018, С. 205).

Якісна дошкільна освіта — це не лише кількісні показники. Т. Піроженко зазначає, що якість рішення завдань ДО забезпечується підтримкою високого рівня професійної підготовки кадрів дошкільної галузі освіти та розповсюдженням сучасних навчально-методичних напрацювань, що відображають перспективний педагогічний досвід вітчизняних та зарубіжних фахівців (Піроженко, 2018, С. 11).

Г. Беленька та ін. дослідники стверджують, що якість ДО забезпечується не лише засобами постійного контролю та аналізу роботи, а перш за все систематичним вивченням стану освітнього процесу, рівня професійної компетентності педагогів, динаміки змін у розвитку здобувачів дошкільної освіти; наданням консультацій та допомоги педагогам з питань планування освітнього процесу з дітьми, організації співпраці з батьками вихованців, моделювання змісту, форм та методів освітнього процесу тощо (Беленька, Коваленко, Шинкар, 2020, С. 37).

С. Смолук наголошує на необхідності впровадження в освітній процес ЗДО інноваційних технологій. Дослідниця стверджує, що використання інноваційних технологій в освітній діяльності ЗДО — це обґрунтована система педагогічних форм, методів, засобів, плановірності і послідовності їх використання, які спрямовані на організацію нововведень в освітньому просторі і дають змогу для розвитку, самовираження, самореалізації і творчості вихованців (Смолук, 2022, С. 7).

Провідним напрямом сучасних вітчизняних досліджень виступає програмно-методичне забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Дана проблематика описується в публікаціях С.Добвні (Довбня, 2012), О.Мельниченко та В.Третьак (Мельниченко & Третьак). Дослідники виокремлюють сучасні тенденції програмно-методичного забезпечення ігрової діяльності початку XXI:

- деполітизація і набуття національного і регіонального характеру програмно-методичного забезпечення;
- диференційований та інтегрований підхід до структурування програмно-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку;
- трансформація виховання і навчання дітей дошкільного віку на компетентнісних засадах;
- домінантність особистісно-орієнтованого підходу щодо програмно-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку;
- реалізація педагогічного супроводу ігрової діяльності дітей дошкільного віку на суб'єкт-суб'єктних засадах.

Отже, сучасний стан системи ДО характеризується орієнтацією на європейські стандарти, а зміни, що формують освітній простір в Україні, з врахуванням актуальних тенденцій ведуть до належного розвитку вітчизняної дошкільної освіти та підсилюють позитивний вплив на систему освіти загалом.

Перспективи розвитку системи ДО вбачаємо у врегулюванні нормативно-правової бази, вагомим документом якої виступає Закон про дошкільну освіту, Проєкт якого подано на затвердження Верховної ради України. У Проєкті запропоновано нове визначення ДО як систематизованої та передбаченої державним стандартом сукупності обов'язкових результатів освітньої діяльності, спрямованої на розвиток, виховання та набуття компетентностей дитиною дошкільного віку відповідно до її індивідуальних потреб та здібностей. У Проєкті акцентується також, що державний стандарт дошкільної освіти — це документ, що визначає державні вимоги до рівня розвиненості та вихованості дитини дошкільного віку, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті. Законопроєктом запропоновані окремі поняття, зокрема «дошкільний осередок», «сімейний садок», «україномовне освітнє середовище», що є новими для системи дошкільної освіти, а також нове визначення «центру розвитку дитини», що наразі є типом закладу дошкільної освіти та відповідно юридичною особою (Проєкт Закону, 2023).

Актуальність модернізації ДО обумовлена: реформуванням галузі, необхідністю вдосконалення змісту, оновленням цілей, завдань, існуючими протиріччями. О.Рейпольська, керівниця департаменту дошкільної освіти Національної академії педагогічних наук, зазначає, що місія дошкільної освіти — це забезпечення умов для всебічного та гармонійного розвитку дітей раннього та дошкільного віку, їх соціалізації на основі консолідації

зусиль усіх соціальних інститутів. Також науковиця наголошує на цінностях та пріоритет вітчизняної дошкільної освіти. Повідним напрямом оновлення структури системи дошкільної освіти виступає така складова як психолого-педагогічний патронат дітей раннього віку.

О.Рейпольська наголошує на необхідності впровадження психолого-педагогічного патронату дітей раннього віку у систему вітчизняної дошкільної освіти через низку таких заходів:

- створення системи навчання майбутніх та молодих батьків;
- організація груп раннього розвитку з гнучким графіком роботи;
- розроблення оновленого науково-методичного забезпечення емоційного, сенсорно-пізнавального, фізичного, мовленнєвого, соціально-комунікативного та художньо-естетичного розвитку дітей раннього віку;
- запровадження змісту та інструментарію моніторингу якості розвитку дітей з метою визначення прогалин та їхніх потенційних можливостей (Рейпольська, 2023).

Отож, вивчення та аналіз окремих нормативно-правових документів та аналіз наукових досліджень, що стосуються особливостей організації сучасної системи дошкільної освіти дає можливість зробити такі висновки.

Сучасна система ДО — це розгалужена мережа діяльності різних типів ЗДО, діяльність яких врегульовується діючими нормативно-правовими актами та розпорядженнями. Спираючись на Концепцію освіти дітей раннього та дошкільного віку (2020 р.), ми зазначаємо, що обов'язковою складовою системи ДО виступає ранній вік та категорія дітей з особливими освітніми потребами (сюди відносять як обдарованих дітей, так і дітей, які мають ментальні або фізичні порушення).

Таким чином, система ДО визначається такими особливостями:

- розширення мережі ЗДО з метою максимального долучення до неї дітей з особливими освітніми потребами;
- розвиток дистанційних форм здобуття ДО, спричинених пандемією коронавірусу (2020–2022 рр.), а згодом — повномасштабним вторгненням Росії на територію нашої держави;
- створення безпечних умов навчання, адаптація організації та проведення освітнього процесу у змішаному форматі;
- створення умов для ефективної підтримки психологічного здоров'я усіх учасників освітнього процесу в умовах ЗДО;
- цифровізація професійної підготовки майбутніх фахівців ДО.

На основі проведеного дослідження ви визначаємо такі виклики, які постали перед сучасною вітчизняною системою дошкільної освіти:

- створення нового освітнього простору у ЗДО, що зумовлено повномасштабним вторгненням

Росії на територію України і відповідно до цього спорудження безпечного укриття у закладах дошкільної освіти;

- розробка системи якості освіти розширеної мережі дошкільних установ (підставою до цього послужило Проведено дослідження якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти за міжнародною методикою ECERS-3 та наказ МОН від 07.07.2022 № 615, яким затверджено звіт за результатами основного етапу польового дослідження оцінювання якості освітнього процесу в ЗДО за методикою ECERS-3);
- інтеграція в європейський освітній простір із збереженням національної ідентичності;
- цифровізація та діджиталізація освітнього процесу ЗДО.

Саме тому доцільно говорити про тенденції розвитку системи педагогічної освіти загалом, а окремо — і про тенденції розвитку системи ДО як у вітчизняному ракурсі, так і в європейському вимірі.

На основі ознайомлення зі змістом терміну в академічному словнику української мови, зазначаємо, що:

- «тенденція» — це напрям розвитку чого-небудь (Академічний тлумачний словник);
- поняття «тенденція» розглядається як напрям, у котрому відбувається розвиток (суспільства, економіки, держави і тощо) думки чи ідеї, здійснювання закону за внутрішньо притаманною йому логікою руху (Довбня, 2012);
- тенденція — спрямованість руху та якісні зміни, що відбуваються під час цього руху (Локшина, 2011);
- це нові напрями і спрямованості розвитку освіти (у контексті її дослідження — передшкільної освіти), прогресивні, інноваційні ідеї і прагнення її подальшого реформування й модернізації відповідного до нових соціокультурних і економічних умов освітнього простору (Степанова, 2011, с. 379).

Отже, тенденція розвитку освіти, зокрема й педагогічної — це напрям розвитку освітніх процесів під дією внутрішніх чи зовнішніх чинників.

Я. Карелікова та Н. Фенчак зазначають, що значна кількість науковців обґрунтовує такі тенденції розвитку освіти: глобалізація, інтеграція, інтернаціоналізація, демократизація, неперервність, гуманізація, гуманітаризація, навчання впродовж життя, відкритість освіти, автономізація. Поряд з вищезазначеними тенденціями, дослідниці виокремлюють ще й такі: демографічні; економічні; академічні (Карелікова, Фенчак, 2021, С. 91–92).

В. Кремень окреслив основні, загальноцивілізаційні тенденції, серед яких доцільно виокремити одну — глобалізація суспільного розвитку, яку характеризують такі риси:

- зближення націй, народів, держав, суспільних відносин у різних країнах світу;
- створення спільного економічного поля, інформаційного простору тощо;

- значна залежність прогресу кожної країни від здатності спілкуватися зі світом;
- поділ світу на протилежні соціально-економічні системи;
- небувало раніше загострення конкуренції між державами, у вир якої потрапляють крім економічної й інші сфери, що надає процесу глобальних масштабів;
- зміна сутності держави, що змушена передавати частину традиційних функцій об'єднаних держав континентального характеру чи загальносвітового (Кремень, Філософія освіти, 2003).

Теоретичне обґрунтування тенденцій, як зазначає А. Сбурева, базується на такому положенні: розвиток освітньої системи здійснюється у напрямках, які забезпечують поліпшення виконання нею своїх функцій ДО. Таким чином, тенденції розвитку освіти доцільно трактувати як напрями її еволюції, що зумовлені впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників (Сбурева, 1999). Знання тенденцій в освіті дає основу для її прогнозування і доцільного оновлення, підвищення рівня цілісності, системного управління нею, подолання емпіризму в педагогічній науці і практиці.

У контексті нашого дослідження вважаємо за доцільне акцентувати увагу на тенденції, виокремлені Т. Степановою щодо стратегії подальшого розвитку й трансформації змісту передшкільної освіти. Дослідниця виділяє такі провідні тенденції:

- значне поширення нововведень за умов збереження національних традицій, що склалися, та національної ідентичності країн і регіонів;
- модернізація і тривала трансформація змісту передшкільної освіти як проміжної ланки між дошкільною та початковою (Степанова, 2011, с. 382).

С. Сисоєва стверджує, що системі ДО відбуваються зміни, пов'язані з оновленням її змісту, перебудовою взаємодії у системі «педагог-дитина», появою різних типів дошкільних установ тощо. Інноваційні освітні напрями в системі суспільного дошкільного виховання й освіти потребують педагога нового типу і висувають значні вимоги до його професійної компетентності (Сисоєва, 2012).

Спираючись на проведений аналіз, ми виокремлюємо такі провідні тенденції розвитку вітчизняної системи дошкільної освіти:

- загальне розширення мережі ЗДО;
- пріоритетне створення повноцінних ЗДО;
- розвиток системи психолого-педагогічного супроводу розвитку особистості дитини дошкільного віку в умовах ЗДО;
- організація інклюзивної освіти дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку;
- налагодження педагогічної взаємодії ЗДО з батьками на засадах педагогіки партнерства.

Розкриємо зміст означених нами тенденцій.

Загальне розширення мережі закладів дошкільної освіти.

У 2022 році, в умовах повномасштабного вторгнення Росії, з метою забезпечення необхідних

умов функціонування ЗДО і збереження чисельності працівників у них був надісланий лист МОН України, де зазначено:

- провести комплектацію ЗДО із врахуванням демографічної ситуації в регіоні, освітніх потреб та запитів населення (збереження кількості груп та штатних розписів);
- зберегти мережу спеціальних груп;
- сприяти розвитку мережі ЗДО приватної форми власності;
- розглянути питання щодо можливості відкриття ЗДО (груп) на базі закладів загальної середньої освіти, вищої освіти тощо;
- відкривати групи з короткотривалим перебуванням дітей, групи «разом з мамами», групи вихідного дня та вечірні, зокрема і для дітей із числа внутрішньо переміщених осіб (Щодо збереження закладів..., 2022).

У методично-інформаційному посібнику «Критерії формування спроможної освітньої мережі в ОТГ» визначено основні завдання формування та функціонування спроможної освітньої мережі:

- забезпечення доступності якісної освіти для всіх громадян незалежно від національності, статі, соціального походження та майнового стану, ставлення до релігії, місця проживання і стану здоров'я;
- забезпечення системності та безперервності надання освітніх послуг (дошкільна, загальна середня та позашкільна освіта);
- ефективне використання ресурсів (кадрових, інфраструктурних, фінансових, матеріально-технічних тощо) (Критерії формування спроможної освітньої..., 2019).

Пріоритетне створення повноцінних ЗДО, що ставлять за мету як турботу про повноцінне харчування, догляд за здоров'ям дітей, так і їх різнобічний розвиток, підготовку до школи, психологічну адаптацію до умов подальшого навчання.

Управляти сучасним ЗДО означає створювати освітній простір, адекватний змінам в освіті, сучасним тенденціям розвитку, конкурентоспроможності в умовах, що відповідають соціальним запитам суспільства. Директор взаємодіє з учасниками освітнього процесу в освітньому середовищі. Він впливає на нього — формує, оскільки визначає стратегію розвитку закладу, представляючи його на різних рівнях зовнішніх контактів. Щоб створити сучасне інноваційне освітнє середовище, потрібно продумати та забезпечити оптимальні умови для розвитку й саморозвитку дитини. Під час цих процесів, спостерігаючи та досліджуючи активність вихованців у цьому освітньому середовищі, педагоги набувають компетентності щодо його створення (Малишева, 2021).

Розвиток системи психолого-педагогічного супроводу розвитку особистості дитини дошкільного віку в умовах ЗДО.

Психолого-педагогічний супровід являє собою комплексну систему заходів з організації

освітнього процесу та розвитку дитини, котра передбачена індивідуальною програмою розвитку (Безносок, Байрак, 2023, с. 85).

Однією з ефективних форм психолого-педагогічного супроводу виступає групова. Група здійснює самостійний вплив на кожного її члена, по відношенню до якого вона може виступати в різних площинах — як фон, як організатор контактів і як основний інструмент впливу на особистість. На ефективність групової роботи, як зазначають дослідники, впливають характер, значимість проблеми і сприйняття її складності учасниками групи. Важливий і склад групи: зокрема, наявність в групі учасників, що мають затяжний особистісний конфлікт, може привести до зниження ефекту (Групові форми роботи в системі, 2020, с. 28).

Організація інклюзивної освіти дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку.

На основі аналізу науково-теоретичних досліджень та практичного досвіду І. Кузавою визначено такі умови інклюзивної освіти дітей дошкільного віку, які потребують корекції психофізичного розвитку:

- створення в ЗДО адаптованого інклюзивного середовища, що забезпечує повноцінне включення та особистісну самореалізацію дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку;
- усвідомлення дотримання цілей навчання та виховання вихованців, які потребують корекції психофізичного розвитку, шляхом реалізації доступності дошкільної освіти через інтеграцію дітей, які не відвідують дитячий садок, та їхніх батьків в освітнє середовище ЗДО;
- організація служби психолого-педагогічного супроводу дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку;
- моніторинг результатів інклюзивної освіти, який передбачає динамічну оцінку розвитку та навчання дошкільників із психофізичними порушеннями;
- реалізація індивідуального та диференційованого підходів у навчанні дошкільників із різним рівнем розвитку (полягає у тому, що навчальні завдання виконуються всіма дошкільниками, але ступінь їх складності, способи дій та міри допомоги різні по відношенню до дітей з психофізичними порушеннями);
- робота з батьками (соціально-педагогічне консультування, індивідуальні бесіди, рейдові відвідування умов проживання, малі педагогічні наради тощо);
- організація спільних заходів для дітей із нормативним рівнем розвитку та їхніх однолітків, які потребують корекції психофізичного розвитку, з метою їх активного включення у життя дитячого колективу ЗДО через дозвілєву, громадську, трудову та інші види діяльності;
- формування належного рівня готовності дошкільників із психофізичними порушеннями до школи (Кузава, 2013, с. 148–160).

Налагодження педагогічної взаємодії ЗДО з батьками на засадах педагогіки партнерства.

Засади педагогіки партнерства без перебільшення є основоположними для взаємин батьків та вихователів ЗДО. Адже саме поведінка дорослих, їхні слова та вчинки є для дітей прикладом для наслідування. Вони впливають на формування світогляду дітей дошкільного віку, на сприйняття ними своєї суспільної ролі, на уявлення про значення навчання у нашому житті.

Завдяки такому підходу батьки можуть повною мірою долучитися до освітнього процесу. Це дозволить визначити спільне бачення траєкторії розвитку дитини, чітко усвідомити права та обов'язки одне одного, мінімізувати загрозу виникнення непорозумінь. Партнерські взаємини між педагогами та батьками дають можливість оперативно

реагувати на актуальні виклики та проблеми, а саме відстежувати зміни у поведінці дитини, краще розуміти її вподобання та життєві орієнтири.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Таким чином, упродовж усього періоду незалежності України вітчизняна освіта, зокрема і педагогічна, у зв'язку з реформуванням зазнала багатьох трансформацій усіх напрямів педагогічної діяльності. Сучасний етап розвитку педагогічної освіти в галузі дошкільля характеризується орієнтацією змістовного та організаційного компонентів на європейські стандарти і визначається загальносвітовими тенденціями. Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо у здійсненні порівняльного дослідження розвитку системи дошкільної освіти в Україні та провідних європейських країнах.

Список використаних джерел

1. Академічний тлумачний словник української мови. Режим доступу: URL: <http://sum.in.ua/s/tendencija>
2. Безносок О., Байрак І. Психолого-педагогічний супровід розвитку особистості дитини в умовах воєнного стану. Distance Education in Ukraine Innovative Normative-Legal Pedagogical Aspects. August 2023. https://www.researchgate.net/publication/374215731_
3. Беленька Г.В., Коваленко О.В., Шинкар Т.Ю. (2020) Якість дошкільної освіти в Україні та країнах ЄС: параметри виміру та методичний супровід Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах (72). с. 33–39. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/32668/>
4. Верхогляд Т.Л. Інтеграційні процеси в дошкільній освіті та готовність педагога до їх впровадження // Інтеграція як освітня стратегія модернізації дошкільної освіти / Зб. наук. пр. [ред. кол.: В.І. Очеретянко (гол.) та ін.] — Хмельницький: ХОІППО, 2020–550 с. С. 44–49. URL: https://hoippo.km.ua/wp-content/uploads/2020/12/Zbirnyk2020_Doshkillia.pdf
5. Групові форми роботи в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій (досвід упровадження) / [авт. кол. В.В. Байдик, Ю.С. Бондарук, Ю.П. Гопкало, Т.Б. Гніда, І.О. Корнієнко, Н.В. Лунченко, Ю.А. Луценко, Р.А. Мороз, І.І. Ткачук]; заг. ред. В.Г. Панка, І.І. Ткачук. — Київ : Ніка-Центр, 2020. — 122 с.
6. Довбня С.О. Тенденції розвитку програмно-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку в Україні (др. пол. XX ст. – поч. XXI ст.) / С.О. Довбня // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер.: Психолого-педагогічні науки. — 2012. — № 3. — С. 150–153. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzsp_2012_3_41
7. Єльнікова Г., Рябова З. Моніторинг як ефективний засіб оцінювання якості загальної середньої освіти в навчальному закладі // Культура народів Причорномор'я. 2007. № 115, Т. 1. С. 35–43. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/107549>
8. Карелікова Я.С., Фенчак Л.М. Педагогічна освіта XXI століття: тенденції та перспективи. Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів: збірник тез доповідей за матеріалами VI Всеукраїнської науково-практичної конференції, 13–14 травня 2021 р., Мукачево / Ред. кол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.) та ін. — Мукачево : Вид-во МДУ, 2021. — 572 с. URL: http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/8422/1/Pedagogical_education_of_the_XXI_century_trends_and_prospects.pdf
9. Ковшар О.В. Теоретико-методичні засади організації передшкільної освіти : монографія / Олена Вікторівна Ковшар; Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет» МОН України. Кривий Ріг: Вид. Р.А. Козлов, 2015. 270 с. <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/0564/618/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%BE-%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D0%B7%D0%B0%D1%81%D0%B0%D0%B4%D0%B8%20%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8%20%20%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F.pdf>
10. Козак Л. Якість дошкільної освіти на сучасному етапі / Л.Козак, І.Швидка // Освітлогічний дискурс. 2018. № 3–4 (22–23). С. 198–208. <http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/handle/123456789/3181>

11. Комплексне дослідження стану системи дошкільної освіти України. Аналітичний звіт за результатами дослідження / Горський А.Є., Буданова О.Б., Барматова І.В., Овчар О.В. — К., 2013, 115 с. https://www.irf.ua/files/ukr/programs/edu/edu_preschool.pdf
12. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку / Національна академія педагогічних наук України. — Київ: ФОП Ференець В.Б., 2020. — 44 с. <https://dnz71.edu.vn.ua/uploads/tiger-1599493145.pdf>
13. Кремень В.Г. Філософія освіти XXI століття / Василь Кремень // Педагогіка і психологія. — 2003. — № 1 — С. 7–8
14. Критерії формування спроможної освітньої мережі в ОТГ. Методично-інформаційний посібник. 2019. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/konferenciya-serpneva-konferenciya-2019/sekciya-shkola-i-gromada>
15. Кузава І.Б. Умови організації інклюзивної освіти дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку / І.Б. Кузава // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. 2013. № 10. — С. 148–160. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apnvlop_2013_10_16
16. Локшина О. Стратегія європейського співробітництва у галузі освіти і навчання у 2021–2030 рр. як євроінтеграційний орієнтир для української освіти. Український педагогічний журнал, № 4, 2022. С. 5–17. <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/621/595>
17. Малишева Н. Як створили освітнє середовище, яке мотивує, активізує, зберігає та розвиває. Практика управління дошкільним закладом. № 1, січень 2021р. <https://ezavdnz.mcfr.ua/867225>
18. Мельниченко О., & Третяк, В. (2019). Вирішення проблем ігрової діяльності в українській педагогічній науці: останнє десятиліття. Молодий вчений, 10 (74), 233–238. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-10-74-54>
19. Освіта України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. Київ : 2022. 358 с. https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/education-of-ukraine_2022.pdf
20. Педагогічна Конституція Європи [Електронний ресурс]. Вища освіта України. 2013. № 3. С. 111–116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vou_2013_3_17.
21. Піроженко Т.О. Якість дошкільної освіти: сучасна ситуація та погляд у перспективу. Актуальні проблеми психології : Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. — Харків: КП ФОП Іванової М.А., 2018. — Т. IV. Психологія розвитку дошкільника. — Випуск 14. — 356 с. 6–27. <http://www.apppsychology.org.ua/index.php/ua/36-zmist-vydan/515-tom-4-vipusk-14>
22. Проект Закону про дошкільну освіту, від 05.05.2023. <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40443>
23. Рейпольська О. Дошкільна освіта: сучасні стратегії, цінності й пріоритети (Назва з екрану). <https://osvita.mkrada.gov.ua/doshkilna-osvita/23863/> Дата звернення 01.10.2023.
24. Реформа освіти та науки. Урядовий портал, 2023. <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-osviti>
25. Сбруєва А.А. Порівняльна педагогіка / Аліна Анатоліївна Сбруєва. — [навчальний посібник]. — Суми : Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999. — 300 с.
26. Сисоєва С. Сфера освіти як об'єкт дослідження / С.Сисоєва // Освітологія. — 2012. Вип. 1. С. 22–29. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osvit_2012_1_4
27. Смолюк, С. (2022). Упровадження інноваційних технологій в освітній процес закладу дошкільної освіти. Acta Paedagogica Volyniensis, 3, 3–8, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.3.1>
28. Степанова Т.М. Трансформації змісту передшкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки (кінець XIX–XX століття): [монографія] / Т.М. Степанова. — К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. — 424 с.
29. Щодо збереження мережі закладів дошкільної освіти та захисту прав їх працівників. Лист Міністерства освіти і науки України, № 1/6887-22 від 22 червня 2022 р. <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-zberezheniya-merezhi-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-ta-zahistu-prav-yih-pracivnikiv>